

ВІДГУК

рецензента

доктора економічних наук, професора

Гаврильченко Олени Володимирівни

на дисертаційну роботу Бордаєва Владислава Вікторовича

на тему «Забезпечення інноваційного розвитку експортоорієнтованого підприємства в цифровій економіці», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження

Сучасний стан розвитку світової економіки характеризують посиленням конкурентного тиску на міжнародних ринках, стрімкою цифровою трансформацією виробничих та управлінських процесів і зростанням регуляторних вимог до підприємств-експортерів. Ефективне використання цифрових технологій сприяє диверсифікації експортних ринків, оптимізації логістичних процесів, підвищенню продуктивності, скороченню витрат і створенню продукції з високою доданою вартістю. Для України, яка прагне до глибокої інтеграції в європейський економічний простір та долає наслідки воєнних дій, підприємства-експортери мають адаптуватися до нових технологічних стандартів, екологічних норм (СВАМ) та принципів цифрового управління.

Попри значний науковий доробок у сфері цифрової трансформації та розвитку експортної діяльності підприємств, недостатньо дослідженими залишаються питання формування комплексного механізму забезпечення інноваційного розвитку експортоорієнтованих підприємств саме в умовах цифрової економіки, з урахуванням сучасних технологічних тенденцій, трансформації бізнес-моделей та змін у міжнародному конкурентному середовищі.

Необхідність розроблення нових концептуальних підходів до управління інноваційним розвитком підприємств, а також адаптації управлінських механізмів і рішень до умов цифрової трансформації зумовлює актуальність дисертаційного дослідження Бордаєва В.В. Питання оцінювання та нарощення інноваційного потенціалу підприємств-експортерів у воєнний та післявоєнний час набувають стратегічного значення для відновлення та модернізації економіки України.

Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами

Актуальність розробок Бордаєва В.В. підтверджується зв'язком із науково-дослідними роботами, виконаними відповідно до плану наукових досліджень кафедри міжнародної економіки і менеджменту Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Окремі результати дисертаційної роботи було відображено та використано під час

виконання таких наукових тем: «Формування омніканальної стратегії підприємства на зовнішньому ринку в умовах цифровізації» (№ держреєстрації 0123U100033), за якою автором дисертації було розроблено основні інструменти і канали цифрового маркетингу в процесі стратегічного розвитку підприємств сфери торгівлі (довідка № 54/2025 від 01.09.2025 р.); «Інноваційні напрями розвитку підприємства у цифровій економіці» (№ держреєстрації 0123U102158), за якою автором дисертації було розроблено концептуальні засади інноваційного розвитку підприємства (довідка № 55/2025 від 01.09.2025 р.); «Формування стратегії розвитку бізнесу в умовах цифрової трансформації економіки» (№ держреєстрації 0123U104008), за якою автором дисертації було підготовлено висновки та реферат (довідка № 56/2025 від 01.09.2025 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи, їх достовірність

Наукові результати, висновки та рекомендації, подані в дисертаційній роботі Бордаєва В.В. мають достатній рівень достовірності та обґрунтованості. Зміст дисертації свідчить, що мету і завдання дисертаційного дослідження досягнуто. Дослідження характеризується логічною структурою, послідовністю викладення матеріалу та внутрішньою узгодженістю його складових.

Автором проведено критичний огляд фундаментальних робіт провідних вітчизняних і зарубіжних науковців з питань економіки, інноваційного потенціалу, стратегічного управління та зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

В процесі виконання дослідження використано достатню кількість інформаційних джерел: монографій, статей, нормативно-правових актів, статистичних матеріалів Держстату та Глобального інноваційного індексу (2023–2024 рр.), аналітичних матеріалів ЮНІДО, даних підприємств, матеріалів власних досліджень.

Автором узагальнено теоретичні положення у досліджуваній області та, на підставі проведеного критичного огляду і власних досліджень, розроблено дієві методичні та практичні рекомендації щодо забезпечення інноваційного розвитку експортоорієнтованого підприємства в цифровій економіці.

Окремо слід відмітити, що під час оброблення вихідної інформації автором використовувались загальнонаукові (системний аналіз, порівняння, групування, статистичне оброблення даних) та спеціальні методи досліджень (метод інтегрального оцінювання, FAROUT, SWOT-аналіз, кореляційно-регресійний аналіз, імітаційне моделювання).

Робота характеризується комплексністю та системністю під час вивчення проблеми формування ефективної системи забезпечення інноваційного розвитку експортоорієнтованого підприємства в цифровій економіці та послідовністю при висвітленні одержаних результатів.

Новизна наукових результатів дисертаційної роботи

Звернемо увагу на ті положення дисертації Бордаєва В.В., що відображають наукову новизну та практичний інтерес.

На підставі узагальнення існуючих підходів автором вивчено категорії інноваційного розвитку, інноваційних стратегій експортоорієнтованих підприємств. Автор не просто досліджує сутнісне наповнення означених понять, а, у ході критичного аналізу, подає власну позицію щодо змісту та характеристик інноваційної стратегії експортоорієнтованого підприємства в цифровій економіці (с. 87).

Представлення дисертантом інноваційної стратегії експортоорієнтованого підприємства за фазами розвитку ринку та з урахуванням положення підприємства на ринку у вигляді портфельної матриці (с. 60) має особливу цінність та становить не тільки наукову новизну роботи, але й доводить її практичне значення, оскільки враховує принцип збалансованості бізнес-портфеля, як важливої умови довгострокового інноваційного розвитку підприємства.

Цілком обґрунтованою є розроблена автором модель формування інноваційної стратегії експортоорієнтованого підприємства на ринку (с. 77), яку побудовано за урахування виділених автором характеристик інноваційної привабливості, можливостей, обмежень та ризиків внутрішнього та зовнішнього середовища експортоорієнтованого підприємства.

Науковим здобутком автора є розроблення інституційно-економічного інструментарію стимулювання інноваційного розвитку (с. 167), який охоплює інституційні цифрові платформи та портали для підтримання підприємств-експортерів в межах інноваційної екосистеми. Висновки здобувача з означених питань переконливі та мають як наукове так і практичне значення в контексті інституціоналізації співпраці підприємств-експортерів з науковим сектором під час трансферу знань та технологій в бізнес-середовище.

Ретельне вивчення існуючих підходів до комплексного оцінювання діяльності експортоорієнтованих підприємств дозволило автору сформулювати власну позицію щодо рейтингу системи інноваційних показників оцінювання діяльності експортоорієнтованого підприємства за такими складовими, як-от: інноваційна стратегія, інноваційний процес, забезпечення ресурсами, інноваційна структура, інноваційна культура (с. 54–56). Здобувач довів дієвість запропонованого процесуального підходу з формування рейтингу системи інноваційних показників оцінювання діяльності експортоорієнтованого підприємства, що свідчить на користь автора та підтверджує ґрунтовність досліджень, що проведено.

Розроблений автором науковий підхід до впровадження системи економічних стимулів інноваційної діяльності підприємств-експортерів на основі витратного підходу, який базується на урахуванні досвіду заохочення підприємств провідних скандинавських країн-лідерів інноваційного розвитку

(с. 172–178; 188–189), вирізняється новизною запропонованих рішень та має практичну значущість.

З метою забезпечення скорочення операційних витрат за рахунок цифровізації процесів виробництва здобувачем обґрунтовано стратегічний підхід до управління інноваційним розвитком підприємств-експортерів (с. 156), який передбачає впровадження енергоефективних технологій для раціонального використання ресурсів на основі інтеграції принципів циркулярної економіки. Висновки здобувача щодо розвитку динамічного стратегічного партнерства в сфері досліджень та розробок з метою їхнього подальшого виведення на ринок за сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки переконливі та мають практичне значення.

Визначені положення дають підстави для позитивного висновку щодо наукового рівня та доцільності теоретичних обґрунтувань і аргументів висунутих до захисту, достовірності дослідження та практичної значущості висновків і рекомендацій.

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Розроблені Бордаєвим В.В. теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можна використовувати на практиці для формування механізмів забезпечення інноваційного розвитку експортоорієнтованого підприємства. Теоретичні результати поглиблюють розуміння концептуальних засад оцінювання та розвитку інноваційного потенціалу підприємств-експортерів і можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях.

Практична цінність отриманих наукових результатів обумовлена можливістю впровадження в практичну діяльність українських експортоорієнтованих підприємств, а саме в діяльність ТОВ «ФАВОРИТО» впроваджено модель формування інноваційної стратегії експортоорієнтованого підприємства, яка передбачає системне поєднання оцінювання інноваційної привабливості ринку з аналізом потенціалу, обмежень і ризиків внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства та базується на інтеграції стратегічного, інноваційного та експортного контурів управління (довідка від 09.10.2025 р.).

Окремі наукові результати дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (довідка про впровадження № 26/86-02-31/3 від 23.03.2026 р.) під час підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в Навчально-науковому інституті міжнародних відносин за спеціальністю D3 «Менеджмент» освітньою програмою «Міжнародний менеджмент» в освітній компоненті «Основи міжнародних економіки та менеджменту».

Отже, дисертаційна робота містить авторські розробки та пропозиції щодо розвитку теоретико-методичних положень і вдосконалення

практичного інструментарію формування механізмів забезпечення інноваційного розвитку підприємств-експортерів, які характеризуються науковою новизною та мають практичну цінність.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Наукові положення, висновки і пропозиції дисертації обґрунтовані, підтверджені фактичним матеріалом та апробовані на науково-практичних конференціях, що дає підстави для їх урахування в подальших наукових дослідженнях, присвячених проблемам формування механізмів забезпечення інноваційного розвитку експортоорієнтованого підприємства.

Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи викладено автором у 17 наукових працях (із них 14 одноосібних), у тому числі: 6 наукових статтях у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 статті в інших виданнях; 10 публікацій апробаційного характеру за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій за темою дисертації становить 5,15 ум. друк. арк., особисто автору належить 4,15 ум. друк. арк. Опубліковані наукові праці відповідають установленим вимогам та відображають основні результати дисертаційної роботи.

У процесі оприлюднення наукових результатів було виконано вимоги пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р. Зазначеним вимогам відповідає 5,5 наукових публікації, тому апробація результатів дисертаційної роботи Бордаєва В.В. є достатньою.

Академічна доброчесність

Аналіз дисертаційної роботи Бордаєва В.В. засвідчив відсутність проявів академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації. Порушень академічної доброчесності у дисертації не виявлено, що підтверджено перевіркою програмними засобами у ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Розподіл авторського внеску у спільних наукових публікаціях свідчить про академічну доброчесність здобувача.

Дискусійні питання та основні зауваження

Позитивно оцінюючи науково-практичний рівень дисертаційної роботи, слід зазначити, що мають місце певні недоліки, окремі висновки автора є дискусійними та потребують обґрунтування.

1. Автором запропоновано систему показників для оцінювання інноваційного потенціалу підприємств за кадровою, інноваційною, стратегічною, фінансовою та науково-дослідною складовими (с. 134–136). На

жаль, автор не приділив достатньої уваги обґрунтуванню зазначеної системи показників у довгостроковій перспективі: не розглянуто, як вона адаптується до трансформації пріоритетів підприємства та зміни зовнішніх умов у період постконфліктного відновлення.

2. У підрозділі 3.3 детально описано заходи адаптації інноваційної політики до зовнішньоекономічних викликів — диверсифікацію ланцюгів постачання, цифрові технології, фінансування НДР, механізми СВAM (с. 135–140). Водночас бракує критичного аналізу ефективності запропонованих заходів на практиці, що обмежує можливості оцінювання реального впливу на інноваційний розвиток та експортний потенціал підприємств.

3. В роботі визначено основні особливості стимулювання інноваційної активності у скандинавських країнах та відповідні економічні інструменти для України (с. 177–189). Однак з представленого матеріалу механізм практичного застосування цих результатів залишився недостатньо конкретизованим: бракує визначення суб'єктів відповідальності, джерел фінансування та критеріїв оцінювання успішності впровадження.

4. На с. 152 автором наведено напрями інноваційного розвитку переробних підприємств, орієнтованих на експорт. Бажано було б акцентувати увагу на практичних аспектах реалізації зазначених напрямів: визначити необхідні ресурси, терміни та пріоритетність для підприємств різного розміру в умовах обмеженого фінансування воєнного часу.

5. У підрозділі 3.3 наведено широкий спектр зовнішньоекономічних викликів для інноваційної політики підприємств-експортерів, зокрема цінову волатильність, обмежений доступ до фінансування, СВAM, протекціонізм та проблеми трансферу технологій (с. 120–130). Доцільно було б систематизувати ці виклики за категоріями впливу (економічний, фінансовий, технологічний, регуляторний) та підкреслити їхній взаємозв'язок із інноваційними стратегіями підприємств для більш чіткої аналітичної структури.

Зазначені зауваження не зменшують науково-практичного значення дисертаційної роботи та не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Бордаєва Владислава Вікторовича на тему «Забезпечення інноваційного розвитку експортоорієнтованого підприємства в цифровій економіці», подана на здобуття ступеня доктора філософії за галуззю знань «Соціальні та поведінкові науки», спеціальністю «Економіка», є завершеною науковою працею, написаною на актуальну тему у відповідності з пріоритетними напрямами наукових досліджень, планами наукової роботи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Наукові положення, висновки свідчать про досягнення поставленої мети та завдань дослідження, є обґрунтованими і достовірними та свідчать про вирішення науково-практичного завдання розвитку теоретичних положень і методичного забезпечення інноваційного розвитку

експортоорієнтованого підприємства в цифровій економіці. Основні результати дослідження автора відзначаються науковою новизною та обґрунтованістю, мають практичне значення. Дисертацію викладено в науковому стилі, оформлення, структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Пропозиції дисертації впроваджено у роботу підприємств промисловості та закладу вищої освіти, опубліковано повно й у достатній кількості згідно з сучасними вимогами до публікацій наукових здобутків дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Пропозиції пройшли необхідну апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях та у повній мірі відображені у публікаціях здобувача у необхідній кількості та достатньому обсязі. Розподіл авторського внеску у спільних наукових публікаціях свідчить про академічну доброчесність здобувача.

Дисертація Бордаєва В.В. на тему «Забезпечення інноваційного розвитку експортоорієнтованого підприємства в цифровій економіці» за своїм змістом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р. Викладені аргументи дозволяють дійти висновку про те, що Бордаєв Владислав Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 – «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
Заступник директора
ННІ менеджменту і маркетингу
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Олена ГАВРИЛЬЧЕНКО

Підпис засвідчую:
Вчений секретар
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК